

# ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาปฐมวัย ของโรงเรียนมัธยาศรีคริสเตียน จังหวัดขอนแก่น

## Parents' Opinions on Early Childhood Education in Muncha Christian School, Khon Kaen Province

เปี่ยมพร ตั้งตระกูลไพศาล (Piemporn Tangtragulpaisan)\*

ดร.ธนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข (Dr. Thanomwan Prasertcharoensuk)\*\*

### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนระดับปฐมวัยต่อการจัดการศึกษาตามแนวการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยาศรีคริสเตียน จังหวัดขอนแก่น ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 จำนวน 90 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วยเครื่องมือ 2 ชุด คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.910 การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับแบบสอบถามใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อคำนวณค่าสถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาปฐมวัย ของโรงเรียนมัธยาศรีคริสเตียนอยู่ในระดับ “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการศึกษา ด้านการจัดสภาพแวดล้อม และด้านการวัดประเมินผล ตามลำดับ

### ABSTRACT

The purpose of this research was to study the parents' opinions on early childhood education in Muncha Christian School, Khon Kaen Province. All of the 90 students' parents in year 2008 were used as the population. The instruments were consisted of a questionnaire and interview constructed by researcher, with a reliability coefficient of 0.910. Quantitative data was analyzed to find frequency, percentages, means and standard deviations by using SPSS for Windows and qualitative data was obtained from interviews by content analysis. The conclusion of the results was overall the parents' opinions on early childhood education in Muncha Christian School were at a “highest” level in the ranking order as follows: the educational management, the environmental management and the evaluation.

**คำสำคัญ :** วอลดอร์ฟ การศึกษาปฐมวัย การจัดการศึกษา

**Key Words :** Waldorf education, Early childhood education, Education management

---

\* มหบัณฑิต หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

\*\* รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

## บทนำ

การพัฒนามนุษย์เป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตและสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สร้างคุณภาพชีวิตและสังคมบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญา ธรรม คุณธรรมและวัฒนธรรม เพื่อคนไทยโดยมุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาและพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้สังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ตรงความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้อย่างมั่นใจว่าการศึกษาเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งตนเองและพึ่งกันเองได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อาจจำแนกออกได้เป็น 4 ระดับ คือ ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ซึ่งการศึกษาแต่ละระดับ จะมีการจัดการและพัฒนาไปอย่างสอดคล้องกับวัยของผู้เรียนและการเปลี่ยนแปลงของสังคม การศึกษาปฐมวัยจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย ความคิด สติปัญญา สังคม จึงมีความสำคัญต่อประเทศเป็นอย่างมากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม จึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็กอย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย เพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย ให้เด็กได้เตรียมความพร้อม สอดคล้องตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนรู้ เพื่อพร้อมต่อการศึกษาในระดับต่อไป แต่ทว่าการศึกษาในยุคปัจจุบันโดยเฉพาะการจัดการศึกษาไทยที่ผ่านมาถูกมองว่าเป็นเครื่องมือในการสร้างหรือผลิตทรัพยากรมนุษย์เพื่อเข้าสู่ระบบทุนนิยมและระบบอุตสาหกรรม การเรียนการสอนมุ่งเน้นด้านเทคนิคการจำ มากกว่าการมุ่งให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ

ในความสลับซับซ้อนของระบบสังคมและให้มีความสามารถในการจัดการกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา ดังที่นายแพทย์ประเวศ วะสี เคยตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการศึกษาไทยไว้ 7 ประการคือ แคบ ตื้น ไม่จริง ไม่เป็น ไม่ทำ ไม่พัฒนาคุณภาพที่ลึกซึ้งภายใน และไม่สร้างนิสัยการศึกษาย่างต่อเนื่อง (ประเวศ, 2550) และนายแพทย์พร (2543, อ้างถึงในศิริพร, 2543) ได้กล่าวถึงระบบการศึกษาไทยว่า มุ่งที่จะยึดยึดความรู้ทางวิชาการให้แก่เด็กมากเกินไป และก่อนวัยอันสมควร ทำให้พัฒนาการทางด้านอื่น ๆ ของเด็กที่ควรจะเป็นไปตามวัยหยุดชะงักลง เช่น เด็กเล็กต้องถูกบังคับให้จับดินสอเขียนหนังสือทั้ง ๆ ที่กล้ามเนื้อมือยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่เพื่อที่จะบังคับนิ้วไปในทิศทางที่ต้องการได้ ผลก็คือว่าเมื่อเด็กเขียนไม่ได้ ก็จะเกิดความท้อแท้ และอาจส่งผลให้เด็กไม่ชอบการเขียนหนังสือ หรือไม่ชอบการเรียนไปเลยก็ได้ ดังเช่นสปีด (2539) กล่าวไว้ในหนังสือ ศิลปะการสอนที่มีชีวิต Teaching As A Lively Art ว่า “เราไม่สามารถสอนสิ่งใดให้แก่เด็กได้ จนกว่าเด็กพร้อมที่จะรับ นอกเสียจากว่าประสงค์ให้ความรู้และวิสัยทัศน์งอกขึ้นมาก่อนกาลเวลาอันสมควรและรุ่งโรยไปในเวลาอันรวดเร็ว” การเรียนของเด็กในปัจจุบันจึงเต็มไปด้วยความเคร่งเครียด กดดัน เด็กจึงไม่สามารถที่จะเรียนรู้ได้อย่างสนุกสนานและไม่สามารถเห็นได้จากการเรียนรู้นั้น นักการศึกษาจึงได้มีการนำนวัตกรรมการศึกษาต่าง ๆ เข้ามาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อเน้นการพัฒนาด้านสังคมและจิตใจ เสริมให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง (self-esteem) โดยจัดกิจกรรมให้เด็กเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถและความสนใจ จัดกิจกรรมที่เปิดกว้าง ให้อิสระในการเลือก ให้เด็กได้รับความสนุกสนาน เสริมสร้างพัฒนาการทุกด้าน ทำให้เด็กเกิดความไว้วางใจในตัวเอง กล้าคิดกล้าแสดงออก ทำให้เด็กมีความรู้และทักษะทางสังคมควบคู่กันไป (social competence) จากแนวคิดนี้กระทรวงศึกษาธิการได้นำนวัตกรรมการศึกษาแบบต่าง ๆ มาใช้ ซึ่งแนวการจัดการศึกษา

วอลดอร์ฟ (Waldorf Education) นั้นเป็นหนึ่งในแนวคิดและนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนปฐมวัยที่กระทรวงศึกษาธิการยอมรับ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนามนุษย์ไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ส่งเสริมให้เด็กมีพลังแห่งการสร้างสรรค์ใฝ่รู้ ความมุ่งมั่น หรือพลังเจตจำนง (Willing) และปลูกฝังเจตคติว่า “โลกนี้มีความงาม” (The World is Beautiful) ซึ่งปัจจัย 2 ประการนี้ทำให้เด็กได้มีพลังในการพัฒนาชีวิต และจิตวิญญาณต่อไปอย่างมีความสุข (วรวรรณ, 2547) โดยมุ่งเน้นที่จะดึงศักยภาพซึ่งแฝงเร้นอยู่ในตัวเด็กแต่ละคนให้แสดงออกมา ไม่ใช่มุ่งจะนำข้อมูลความรู้จากภายนอกใส่เข้าไปในเด็กเพื่อการผลิตซ้ำ เพื่อให้เด็กค้นพบพลัง ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และใช้ปัญญาที่ตนเองมีอยู่ เพื่อนำมาซึ่งคุณภาพสูงสุดของตัวเอง

โรงเรียนมัธยมคริสเตียน เปิดสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัย ถึงช่วงชั้นที่ 2 สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 2 มีนักเรียนระดับปฐมวัย 93 คน โรงเรียนได้จัดการศึกษาตามการจัดการศึกษาแนว วอลดอร์ฟ (Waldorf Education) มาเป็นเวลา 5 ปี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 โดยโรงเรียนได้จัดการศึกษาตามจังหวะของวัยนี้ คือ จัดการเรียนรู้ที่อบอุ่น มีชีวิตชีวา เพื่อดึงดูดความรู้สึกของเด็กและนำเด็กออกจากตัวเองไปสู่ประสบการณ์แห่งธรรมชาติและ ความงาม โดยใช้การเล่นเรื่องราว นิทาน ตำนานเพื่อเสริมสร้างความรู้และจินตนาการของเด็กและใช้การเล่นอย่างมีแบบแผนรวมถึงกระบวนการจัดการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติจริงมาใช้ในการฝึกประสบการณ์ของเด็ก แต่เนื่องจากในปัจจุบันการจัดการศึกษาตามแนวคิดของวอลดอร์ฟยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนักในการจัดการศึกษาปฐมวัยไทย ทำให้มีงานวิจัยไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามแนวคิดนี้ไม่มากนัก โดยแนวการจัดการศึกษาแบบวอลดอร์ฟมีพื้นฐานสำคัญมาจากมนุษยปรัชญา ซึ่งเป็นปรัชญาที่ศึกษาเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ

ระหว่าง 3-5 ปี นั้นอยู่ในช่วงอายุ 0-7 ปีโดยเป็นช่วงที่ร่างกายได้พัฒนาขึ้นหลังจากที่เด็กได้อยู่ในครรภ์มารดาเป็นวัยที่เรียนรู้จากการกระทำผ่านพลังเจตจำนง ซึ่งเด็กในวัยนี้มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ โดยการทำตามและเลียนแบบ (พร, 2543 ; จอห์น, ทิม, มิลเดรด และคณะ, 2551) การศึกษาวอลดอร์ฟมีความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับเด็ก คือการศึกษาพัฒนาการของมนุษย์ในแต่ละช่วงวัย โดยแบ่งขั้นการพัฒนาการของมนุษย์เป็น 3 ช่วง แต่ละช่วงประมาณ 7 ปี ซึ่งแต่ละช่วงจะเน้นพัฒนาการที่แตกต่างกัน 3 ประการ ได้แก่ ความคิด ความรู้สึก และความมุ่งมั่น (เจตจำนง) (ฟินเชอร์, 2541) โดยพัฒนาการของเด็กแบ่งเป็นช่วงระยะตามอายุ สำหรับช่วงปฐมวัย ในช่วง 0-7 ปี นี้เด็กจะอยู่ในระยะระยะที่ 1 Willing คือระยะของพลังเจตจำนง ความมุ่งมั่น ความตั้งใจ วัยนี้พร้อมจะทำทุกอย่างตลอดเวลา สำหรับเด็กในวัยนี้ควรอยู่กับครอบครัวให้มากที่สุดซึ่งพัฒนาได้ความมุ่งมั่น ในการกระทำซ้ำ ๆ ด้วยพลังเจตจำนงที่เห็นอยู่ตลอดเวลา เด็กในระยะนี้จะเริ่มเรียนรู้ว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี ผ่านการกระทำ เลียนแบบสิ่งที่เห็น ผู้ปกครองจึงควรให้การดูแลและเอาใจใส่ ให้ความรักความอบอุ่นอย่างเต็มเปี่ยม สอนให้รู้จักการมองโลกในแง่ดี โดยสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นสิ่งที่สำคัญมาสำหรับเด็กในวัยนี้ สิ่งที่ควรสอนล้วนแต่เป็นความจริงสำหรับเด็กเอง การเล่านิทานก็ควรเป็นนิทานที่มีความหวัง กำลังใจ และควรจบอย่างสวยงาม พลังเจตจำนงจะทำงานผ่านเด็ก โดยผ่านความศรัทธา เด็กจะเริ่มเลียนแบบบุคคลที่รักและศรัทธา เด็กควรเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวอย่างเป็นธรรมชาติที่สุด เพื่อให้เด็กได้พัฒนารูปกายของตนเต็มที่ โดยที่ยังไม่มีการยัดเยียดความรู้ทางวิชาการใด ๆ ให้แก่เด็ก (บุษบง, 2543 ; ศิริพร, 2543 และวรวรรณ, 2547)

หากแต่องค์ประกอบในการเลือกสถานศึกษาให้กับบุตรหลานของผู้ปกครองนั้นขึ้นอยู่กับความคิดเห็นและความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อบุตรหลานของตน ซึ่งจากงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า ผู้ปกครอง

บางกลุ่มต้องการให้โรงเรียนเน้นการเรียนการสอนแบบเตรียมความพร้อม ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ในขณะที่ผู้ปกครองบางกลุ่มอาจต้องการให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอน โดยเน้นในด้านวิชาการให้เด็กสามารถอ่านออก เขียนได้ รวมถึงปัจจัยหลาย ๆ ปัจจัย เช่น โรงเรียนมีเป้าหมายเด่นชัด สามารถส่งเสริมพัฒนาเด็กในปกครองของตนไปสู่จุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรกำหนดได้ การเดินทางไปมาสะดวก หรือได้รับคำบอกเล่าชักชวนจากคนอื่น ทำให้เกิดความนิยมในโรงเรียนนั้น ๆ ความมีชื่อเสียงของโรงเรียนในเรื่องความพร้อม ความทันสมัย ด้านคุณภาพของนักเรียนและการจัดการศึกษาที่มีศักยภาพ ตลอดจนความมีคุณภาพของโรงเรียน ในความหลากหลายของความเข้าใจ และความคาดหวังของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ทำให้โรงเรียนต่าง ๆ มีทิศทางการพัฒนาการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน เพื่อสร้างเอกลักษณ์ของโรงเรียน และเพื่อดึงดูดความสนใจผู้ปกครองให้ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียน โดยเฉพาะในโรงเรียนเอกชนที่ผู้ปกครองมีความคาดหวังกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนค่อนข้างมาก ซึ่งเห็นได้ชัดเจนนจากงานวิจัยเกี่ยวกับ ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชน ซึ่งมีผู้ทำการวิจัยในหลายบริบทต่าง พบว่าผู้ปกครองมีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนอยู่ในระดับ มาก ในทุก ๆ ด้าน (วิชุลดา, 2540 ; สาวิตรี, 2545; สายชน, 2542 ; นงนุช, 2546 และสุธรรม, 2546) จากงานวิจัยต่างๆ จะเห็นได้ว่าผู้ปกครองพยายามเลือกแนวทางการศึกษาที่ตนมีความเห็นว่าดีและเหมาะสมที่สุดสำหรับบุตรหลานของตนเอง โรงเรียนมัธยมศึกษาคริสเตียนจึงเลือกใช้แนวการจัดการศึกษาวอลดอร์ฟมาใช้ในการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเพื่อพัฒนาการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนให้ได้คุณภาพมากที่สุด

จากเหตุผลที่กล่าวมา การจัดการศึกษาปฐมวัยแนววอลดอร์ฟเป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เหมาะที่จะนำมาใช้ในการจัดการศึกษา

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนระดับปฐมวัยโรงเรียนมัธยมศึกษาคริสเตียน เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่เป็นแนวทางแก่โรงเรียนในการพัฒนาจัดการศึกษาปฐมวัย ใช้ในการเสริมสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียน ให้แก่โรงเรียนและผู้ปกครองมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นข้อมูลแก่โรงเรียน ผู้ปกครองและผู้สนใจในการจัดการศึกษาปฐมวัย ใช้ในการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไปในอนาคต

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนระดับปฐมวัยต่อการจัดการศึกษาตามแนวการจัดการศึกษาวอลดอร์ฟของโรงเรียนมัธยมศึกษาคริสเตียน จังหวัดขอนแก่น

### วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาปฐมวัย ของโรงเรียนมัธยมศึกษาคริสเตียน ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุม ครบถ้วนมากที่สุด โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในการเก็บรวบรวมข้อมูล

### ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1-3 ปีการศึกษา 2551 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาคริสเตียน อำเภอเมืองจัตวีร์ จังหวัดขอนแก่น รวมทั้งสิ้น 93 คน โดยข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ปกครองศึกษาจากประชากรทั้งหมดจำนวน 93 ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ปกครองจากการสัมภาษณ์ ใช้การจับฉลากจากผู้ปกครองนักเรียนในแต่ละชั้น ในอัตราส่วน 1:10 (องอาจ, 2549) รวมทั้งสิ้น 9 คน

## เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้เครื่องมือ 2 ชนิด คือ

แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยใช้มาตรวัดของ Likert 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยง 0.910 เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาปฐมวัย ตามแนวการจัดการศึกษาของโรงเรียนใน 3 ด้าน คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการจัดการศึกษา และด้านการวัดประเมินผลโดยกำหนดน้ำหนักคะแนนเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง และคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่นของผู้ปกครอง

แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) ใช้สัมภาษณ์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของผู้ปกครองกลุ่มตัวอย่าง

## การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงปริมาณใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ( $\mu$ ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ( $\sigma$ )
2. ข้อมูลเชิงคุณภาพทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และสรุปเป็นความเรียง

## ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาปฐมวัย ของโรงเรียนมัธยมศึกษาคริสเตียน จังหวัดขอนแก่น การศึกษาสรุปได้ดังนี้

โดยภาพรวมพบว่าความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาปฐมวัย ของโรงเรียนมัธยมศึกษาคริสเตียน จังหวัดขอนแก่น อยู่ในระดับ “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากหลักสูตรอนุบาล กระทรวงศึกษาได้มีนโยบายพัฒนาหลักสูตรอย่างจริงจังตั้งแต่ พ.ศ. 2536 และ กรมวิชาการได้จัดทำแนวการจัดประสบการณ์และพัฒนาหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 และต่อมาเมื่อมีการ

ประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 จึงได้มีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ขึ้นโดยกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรปฐมวัยให้มีมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่าง ๆ เมื่อโรงเรียนได้นำแนวการจัดการศึกษาของหลักสูตรมาใช้ โดยปรับปรุงให้เข้ากับสภาพและหลักสูตรปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการ จึงทำให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการที่ผู้ปกครองมีความเชื่อถือและเชื่อมั่นในตัวโรงเรียน และศักยภาพของโรงเรียนในการจัดการศึกษา ทำให้ผู้ปกครองยอมรับกับแนวทางการจัดการศึกษาที่โรงเรียนใช้ และเมื่อโรงเรียนมีการอธิบาย ประชาสัมพันธ์ และสร้างความรู้ให้แก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามแนวการจัดการศึกษาของหลักสูตร ทำให้ผู้ปกครองมีความคิดเห็นในเชิงบวกต่อการจัดการศึกษาในแนวทางนี้มากขึ้น โดยสิ่งที่ทำให้ผู้ปกครองยอมรับและมีความคิดเห็นในเชิงเห็นด้วยกับการจัดการศึกษาปฐมวัยตามแนวการจัดการศึกษาของโรงเรียน คือ พฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกก่อนและหลังการมาเรียนและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้ปกครองสังเกตและสัมผัสได้ ถึงแม้ผู้ปกครองบางส่วนจะไม่เห็นด้วยกับวิธีการบางอย่างของโรงเรียน แต่ก็ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพร (2543) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรมการศึกษาแนวอนุบาล: ศึกษากรณีผู้ปกครองที่มีบุตรศึกษาอยู่ในโรงเรียนปัญญายุทธ พบว่าผู้ปกครองยอมรับแนวทางการจัดการศึกษาเนื่องจากเชื่อมั่นในตัวนายแพทย์พร พันธุ์โสด ที่เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียน รวมถึงยอมรับเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้เรียน เมื่อได้เรียนผ่านไปในช่วงเวลาหนึ่งแล้วผู้ปกครองเห็นว่าเป็นไปในทางที่ผู้ปกครองต้องการจากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผลการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนมัธยมศึกษาคริสเตียน จังหวัดขอนแก่นโดยภาพรวมผู้ปกครองจึงมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย มีข้อค้นพบดังนี้



### ด้านการจัดการศึกษา

ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนมัธยาศรีสเทียณ จังหวัดขอนแก่น ด้านการจัดการศึกษาโดยภาพรวมผู้ปกครองมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ "เห็นด้วยอย่างยิ่ง" เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่ผู้ปกครองมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ "เห็นด้วยอย่างยิ่ง" เรียงลำดับความคิดเห็นจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ จัดประสบการณ์ผ่านการเล่น เพื่อพัฒนาทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ผ่านทางจินตนาการ และการเคลื่อนไหว การจัดให้มีการเล่นิทาน ร้องเพลง และท่องคำคล้องจองให้เด็กฟังทุกวัน เพื่อส่งเสริมทักษะทางภาษา จินตนาการและคุณธรรม และการจัดประสบการณ์ โดยเน้นให้เด็กรู้สึกและมีความตั้งใจกับการกระทำ ความดี ตามลำดับ ยกเว้นข้อที่ผู้ปกครองมีความเห็นด้วยน้อยที่สุดอยู่ในระดับ "เห็นด้วย" คือ การไม่ใช้โทรทัศน์ หรือคอมพิวเตอร์ประกอบการจัดประสบการณ์และกิจกรรม ตามลำดับ ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่นของผู้ปกครองเพิ่มเติม ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความพึงพอใจกับแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยผู้ปกครองมีความเห็นด้วยกับการจัดการศึกษาเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการสมกับวัย ไม่จำเป็นต้องเน้นวิชาการเพียงด้านเดียว หากผู้ปกครองบางส่วนยังต้องการให้ครูเน้นการสอนวิชาการให้มากขึ้น ต้องการให้เด็กฝึกคัดลายมือ และฝึกเขียน ท่องศัพท์ และเรียนภาษาอังกฤษ รวมถึงฝึกในการคำนวณให้มากขึ้นกว่านี้ เพื่อที่จะเตรียมเข้าศึกษาต่อในระดับชั้นประถมศึกษา และผู้ปกครองจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 22.22 ต้องการให้เพิ่มเติมการเรียนคอมพิวเตอร์เข้าไปในการจัดกิจกรรมอย่างน้อยอาทิตย์ละ 1 ครั้ง

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ปกครองมีความเชื่อมั่นในมาตรฐานและวิธีการในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนได้ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกในรอบที่ 1 ในระดับดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลกานต์ (2535) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการเลือกโรงเรียนอนุบาลเอกชนของผู้ปกครองใน

กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าผู้ปกครองเลือกโรงเรียนที่เน้นการเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญามากกว่าโรงเรียนที่เน้นให้เด็กอ่านเขียน ทำเลข งานวิจัยของ ต่อศักดิ์ (2547) ศึกษาการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่าผู้ปกครองมีความคิดเห็นในเรื่องการจัดการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ดี เนื่องจากผู้ปกครองมีการยอมรับและเชื่อมั่นในคุณภาพของโรงเรียนเอกชน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับความคิดเห็นจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ที่ผู้ปกครองมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ "เห็นด้วยอย่างยิ่ง" ได้แก่ จัดประสบการณ์ผ่านการเล่น เพื่อพัฒนาทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ผ่านทางจินตนาการ และการเคลื่อนไหว การจัดให้มีการเล่นิทาน ร้องเพลง และท่องคำคล้องจองให้เด็กฟังทุกวัน เพื่อส่งเสริมทักษะทางภาษา จินตนาการและคุณธรรม และการจัดประสบการณ์ โดยเน้นให้เด็กรู้สึกและมีความตั้งใจกับการกระทำ ความดี ตามลำดับ อาจเป็นเพราะการที่โรงเรียนจัดให้เด็กได้ออกไปเล่นนอกห้องบ้างเพื่อให้ได้สัมผัสกับธรรมชาติ ผ่านภาพและจินตนาการนั้น ส่งผลต่อเด็กทำให้เด็กมีพัฒนาการดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สดใส (2538) ศึกษาการนำกิจกรรมวาดภาพไปจัดนอกชั้นเรียนเพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์ งานวิจัยของ ศรีนวล (2540) ศึกษาการนำการเรียนหน่วยวิทยาศาสตร์ไปเรียนนอกชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการสังเกต และงานวิจัยของ พิทักษ์ชาติ (2546) ศึกษาการนำการจัดกิจกรรมนอกชั้นเรียนเพื่อพัฒนามิติสัมพันธ์ ทั้ง 3 งานวิจัยพบว่า เด็กมีพัฒนาการจากการเรียนรู้กิจกรรมนอกชั้นเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับวิลเลียม และ ฟอรัมเบิร์ก (William and Fromberg, 1992) ที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ว่าการเล่นของเด็กเป็นการระบายความก้าวร้าว และความวิตกกังวล และอีริกสัน (Erik Erikson) ว่าการเล่นเป็นเป็นการพัฒนาจิตสำนึกที่มีคุณภาพลดการขัดแย้งในชีวิต ความมั่นใจและความกลัว ส่วนเปียเจต์ (Jean Piaget) มอง

การเล่นว่าเป็นการพัฒนาปัญญา ความคิดและจิตสำนึกให้กับเด็ก และสอดคล้องกับงานวิจัยของวรารักษ์ (2540) ศึกษาการเล่นเครื่องเล่นสนามกับการเสริมสร้างการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ โดยใช้ฐานการเล่นและกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้จากการเล่น โดยเริ่มจากการเลียนแบบตามด้วยการสำรวจ พบว่าการเล่นของเด็กมีความหมายต่อการเรียนรู้ ในขณะที่เด็กเล่นจะพัฒนาการเรียนรู้โดยเริ่มจากการเลียนแบบ ตามด้วยการสำรวจ และสร้างผลงานจากการเรียนรู้ที่มาจากการเล่น ซึ่งจากงานวิจัยต่างๆ ที่กล่าวมาได้แสดงให้เห็นว่าแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนจัดตั้งขึ้น สามารถพัฒนาเด็กได้ ทำให้ผู้ปกครองมีความพึงพอใจกับผลที่เกิดขึ้นกับเด็ก ผู้ปกครองจึงมีความเห็นในเชิงเห็นด้วยกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน และกรมวิชาการ (2540) ได้กล่าวถึงแนวคิดการเรียนรู้ของมนุษย์มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่างๆ ได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเองและการเรียนรู้จะเป็นไปได้ดีถ้าผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหวมีโอกาสริเริ่มตามความต้องการและความสนใจของตนเองพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา จะมีความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรสิทธิ์ (2542) ที่ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาในระดับอนุบาลของโรงเรียนเอกชนในเขตบางกอกน้อย พบว่า ผู้ปกครองมีความเห็นว่า ด้านการเรียนการสอนควรจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม มีการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และเน้นให้อ่านออกเขียนได้ เน้นวิชาการเพื่อเตรียมเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชุลดา (2540) ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า

ผู้ปกครองคาดหวังการจัดการศึกษาอนุบาล ให้การเตรียมความพร้อมในการเรียนต่อในระดับประถมศึกษาและพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อการดำรงชีวิต สำหรับความคิดเห็นของผู้ปกครองอันดับสุดท้ายต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนมีวจาคริสเตียน คือ ไม่ใช่โทรทัศน์ หรือคอมพิวเตอร์ซึ่งประกอบการจัดประสบการณ์และกิจกรรม เนื่องจากการจัดการศึกษาของโรงเรียนเน้นในการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยเน้นในการใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์จากธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่น และไม่ควรเป็นของเล่นสำเร็จรูป เนื่องจากในทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนเชื่อว่าของเล่นสำเร็จรูปจะไม่เปิดช่องให้เด็กใช้จินตนาการ แปรของเล่นเป็นอย่างอื่น นอกจากนั้น วัสดุธรรมชาติที่ได้จากท้องถิ่น ยังมีผลดีในแง่ของความประหยัด การส่งเสริมสนับสนุนต่อวัฒนธรรมพื้นบ้าน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วย สอดคล้องกับพร (2543) ที่กล่าวว่าจุดเน้นของการสอนแบบวอลดอร์ฟคือเรื่องความมีสุนทรียภาพและบรรยากาศในการจัดห้อง จัดมุมต่างๆ ใช้สื่อทำจากไม้และวัสดุธรรมชาติ เช่น เปลือกหอย ก้อนกรวด ลูกไม้แห้ง กิ่งไม้ ตักดาทำจากเศษผ้าใส่ในตระกร้า กระดาษ เมื่อเด็กเลิกเล่นแล้วจะเก็บของเข้าที่โดยปฏิบัติตามข้อปฏิบัติทุกชิ้นเหมือนเป็นเพื่อนที่มีชีวิตจิตใจ วอลดอร์ฟเป็นการสอนที่เน้นการเล่นจากสื่อของจริงและจากธรรมชาติ ทั้งยังสามารถนำเอากระบวนการสอนแบบต่าง ๆ มาบูรณาการตามความเหมาะสมของเนื้อเรื่องได้ หากแต่ผู้ปกครองมีความคิดว่าการใช้คอมพิวเตอร์ หรือโทรทัศน์สามารถช่วยพัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กได้ นอกจากนี้ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่นจากการวิเคราะห์แบบสอบถามและการสัมภาษณ์พบว่าความคิดเห็นผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความพึงพอใจกับแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยผู้ปกครองมีความเห็นด้วยกับการจัดการศึกษาเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการตามวัยไม่จำเป็นต้องเน้นวิชาการเพียงด้านเดียว แต่ยังคงมีผู้ปกครองบางส่วนที่ต้องการให้ครูเน้นการสอนวิชาการให้มากขึ้น ต้องการให้เด็กฝึก

คัดลายมือ และฝึกเขียน ท่องศัพท์ และเรียนภาษาอังกฤษ รวมถึงฝึกในการคำนวณให้มากขึ้นกว่านี้ เพื่อที่จะเตรียมเข้าศึกษาต่อในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยผู้ปกครองต้องการให้เพิ่มเติมการใช้คอมพิวเตอร์เข้าไปในการจัดกิจกรรมอย่างน้อยอาทิตย์ละ 1 ครั้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรสิทธิ์ (2542), นงนุช (2546) และต่อศักดิ์ (2547) ที่ผู้ปกครองต้องการให้มีการเพิ่มเนื้อหาทางด้านวิชาการ เช่น การสอนเลขคณิต ภาษาอังกฤษ และ คอมพิวเตอร์

ผลการศึกษาทั้งจากแบบสอบถามและจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองถึงความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ในด้านการจัดการศึกษา ผู้ปกครองทุกรายมีความเห็นด้วยและพึงพอใจกับแนวความคิดหลักในการจัดการศึกษาของโรงเรียน กล่าวคือ ผู้ปกครองเห็นผลจากพฤติกรรมของนักเรียนที่พัฒนาไปในทางที่ดีทั้งด้านอารมณ์และสังคม หรือจากการสังเกตว่านักเรียนมีความสุขกับการเรียน ไม่เครียด มีความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงมีความเชื่อมั่นในตัวโรงเรียนและครูว่าได้ทำสิ่งที่เหมาะสมกับบุตรหลานของตนเอง ส่วนเรื่องที่คุณปกครองบางส่วนยังมีความคิดเห็นที่ไม่เห็นด้วยในการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียน ส่วนใหญ่จะเป็นการจัดการศึกษาทางด้านวิชาการ ที่ผู้ปกครองมีความคิดเห็นโดยมีความต้องการให้โรงเรียนเน้นทางวิชาการมากขึ้น ซึ่งการจัดการศึกษาของโรงเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยจะเน้นการพัฒนากายและสร้างพลังเจตจำนง โดยต้องการให้เด็กรู้ว่าโลกนี้ดีไม่ได้เน้นวิชาการหรือพัฒนาการทางด้านสติปัญญามากเกินไปกว่าพัฒนาการทางด้านอื่นๆ ซึ่งอาจขัดแย้งกับความคาดหวังและความต้องการของผู้ปกครองดังที่เห็นได้จากผลการวิจัยและเกี่ยวกับความคาดหวังและความต้องการของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยต่างๆ ที่ได้กล่าวมา

จากผลการวิจัยที่พบว่าผู้ปกครองมีความคิดเห็นเชิงเห็นด้วยต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น แต่ยังมี

บางประเด็นที่ผู้ปกครองยังมีความเห็นเชิงไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะทางด้านเทคโนโลยีและทางด้านวิชาการ ซึ่งผู้ปกครองส่วนหนึ่งยังคงต้องการให้โรงเรียนจัดการศึกษาโดยเน้นวิชาการให้มากยิ่งขึ้น ทั้งด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณและภาษาอังกฤษ ทำให้ผู้ปกครองบางส่วนมีความคิดเห็นขัดแย้งกับแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียน จึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจให้แก่ผู้ปกครองถึงแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น

#### ด้านการจัดสภาพแวดล้อม

ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น ด้านการจัดสภาพแวดล้อม โดยภาพรวมผู้ปกครองมีความคิดเห็นเฉลี่ยอยู่ในระดับ "เห็นด้วยอย่างยิ่ง" เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับความคิดเห็นจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ การจัดให้มีห้องน้ำสะอาดและเพียงพอ การออกแบบภายในห้องเรียนให้มีลักษณะคล้ายคลึงกับบ้านที่อบอุ่น สะอาดเรียบร้อย และปลอดภัย และการที่ในห้องเรียนใช้สีที่อ่อนโยน ไม่ฉูดฉาด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สวัสดิ์ (2545) ศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลปราโมชพัฒนาพบว่า ผู้ปกครองมีความคาดหวังในเรื่องลักษณะการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้ปกครองมีความคาดหวังในเรื่องลักษณะการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนสูงสุดคือ อาคารเรียนมีความมั่นคงแข็งแรง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นงนุช (2546) พบว่าผู้ปกครองคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียนขณะอยู่ในโรงเรียนและต้องการสภาพแวดล้อมที่ดีที่สุดให้กับบุตรหลานและมีความคิดเห็นว่าการมีมุมในห้องเรียนเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กเลือกเล่นได้อย่างเสรีตามความสนใจและความต้องการของเด็ก และงานวิจัยของ ศุภร (2538) ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนวัฒนาพัฒนศึกษาแผนกอนุบาลต่อการจัดการ



เรียนการสอนที่พึงประสงค์ปรากฏว่าด้านอาคารเรียน มีความแข็งแรงปลอดภัย เน้นการจัดบรรยากาศ ห้องเรียนสะอาด การถ่ายเทอากาศและแสงสว่าง เพียงพอ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วคิน (2539) ที่ศึกษาความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อ โรงเรียนอนุบาลเอกชนด้านอุปกรณ์และสื่อการสอน พบว่ามีความพึงพอใจการจัดห้องเรียนให้มีมุมต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนมีต้นไม้ใหญ่ทั่วบริเวณ มีสวนไม้ดอกไม้ประดับ และมีสนามหญ้าในบริเวณ โรงเรียน กรมวิชาการ (2540) ให้แนวคิดเกี่ยวกับ บริเวณสนามเด็กเล่น สนามเด็กเล่น ควรมีพื้นผิว หลายประเภท เช่น ดิน ทราย หญ้า พื้นสำหรับเล่น ของเล่นที่มีล้อ รวมทั้งที่ร่ม ที่โล่งแจ้ง ด้านการจัด สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศ ผู้ปกครอง เห็นด้วยต่อการจัดให้มีต้นไม้และสนามหญ้าที่เป็น ของจริง เพราะผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่าเป็นเด็ก ต้องการสถานที่ที่เป็นธรรมชาติ และมีความสะดวก ในการช่วยตนเอง ซึ่งการจัดบรรยากาศทั้งภายใน ห้องเรียน อาคารเรียนและบริเวณโรงเรียนเป็นองค์ ประกอบสำคัญของการศึกษาตลอดชีพ ความงดงาม ของธรรมชาติจะปรากฏอยู่ทั้งกลางแจ้งและภายใน อาคาร ภาพศิลปะ งานปฏิมกรรม กลิ่นหอมของ ธรรมชาติเป็นส่วนที่ทำให้บรรยากาศสงบและอ่อนโยน

ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่นของผู้ ปกครองเพิ่มเติมจากการวิเคราะห์แบบสอบถามและ การสัมภาษณ์พบว่า ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ผู้ ปกครองทุกรายเห็นด้วยต่อการจัดสภาพแวดล้อม ของโรงเรียน โดยผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อ สภาพแวดล้อมในปัจจุบันของโรงเรียน สิ่งที่ผู้ปกครอง มีความคิดเห็นต่อการจัดสภาพแวดล้อม คือเรื่อง ความปลอดภัยมากที่สุดในด้านการจัดสภาพแวดล้อม ภายในห้องเรียน ผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่าโรงเรียน ควรจัดโต๊ะเพิ่มเติมให้เด็กนั่งทำงานเป็นกลุ่ม เนื่องจากผู้ปกครองไม่ต้องการให้เด็กนั่งอยู่กับที่ตลอดเวลาและผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่าโรงเรียนควรจัด เพิ่มเติมสื่อและอุปกรณ์มากขึ้น โดยไม่ต้องการสื่อที่เป็นธรรมชาติเพียงอย่างเดียว แต่ต้องการให้มีสื่อ

การศึกษาที่ทันสมัย เช่นโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ และ มีจำนวนสื่อเพียงพอ

จากผลการวิจัยพบว่าผู้ปกครองมีความคิด เห็นในเชิง “เห็นด้วย” ต่อการจัดสภาพแวดล้อมของ โรงเรียน แต่ผู้ปกครองยังมีความกังวลต่อความ ปลอดภัยของเด็กและต้องการความปลอดภัยมากที่สุด โรงเรียนจึงควรพัฒนาการจัดสภาพแวดล้อมให้มี ความปลอดภัยมากขึ้น

#### ด้านการวัดประเมินผล

ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการ จัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนมัธยาศรีศึกษา จังหวัดขอนแก่น ด้านการวัดประเมินผล โดยภาพ รวมผู้ปกครองมีความคิดเห็นอยู่ในระดับ “เห็นด้วย อย่างยิ่ง” เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับ ความคิดเห็นจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ มีการแจ้งผลการประเมินให้ผู้ปกครองทราบอย่าง สม่าเสมอ มีการประเมินพัฒนาการของเด็กครบ ทุกด้าน คือด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และมีการประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนการ ใช้เครื่องมือ สังเกตและการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ตามลำดับตามลำดับ และจากการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง ถึงความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการ ศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนมัธยาศรีศึกษา จังหวัด ขอนแก่น ด้านการวัดประเมินผล พบว่า ผู้ปกครองมี ความเห็นด้วยต่อแนวทางการวัดประเมินผลของ โรงเรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายเรื่อง พบว่า เรื่องที่ผู้ ปกครองทั้งหมดเห็นด้วยเกี่ยวกับการดำเนินการวัด ประเมินผลของโรงเรียน ได้แก่ การที่โรงเรียนมีการ ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน คือด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา การที่โรงเรียน ทำการประเมินพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคล อย่างสม่าเสมอ การที่โรงเรียนทำการประเมินซ้ำหลาย ๆ ครั้งเพื่อประเมินพัฒนาการของเด็กให้ถูกต้อง การ ที่โรงเรียนทำการประเมินตามสภาพความเป็นจริง การ ที่โรงเรียนทำการประเมินอย่างมีระบบ มีการวางแผน การใช้เครื่องมือ และการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน และ การที่โรงเรียนมีการแจ้งผลการประเมินให้ผู้ปกครอง

ทราบอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นงนุช (2546) พบว่าผู้ปกครองให้ความคาดหวังอย่างมากในเรื่อง การสังเกต การนำผลของการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาเด็ก และการใช้แฟ้มสะสมงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สาวิตรี (2545) ศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลปราโมทย์พัฒนา ด้านการประเมินผล พบว่าผู้ปกครองมีความคาดหวัง เฉลี่ยสูงสุด คือ การสังเกต การใช้แฟ้มสะสมงานและการทดสอบด้วยแบบทดสอบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ปกครองมีความเห็นว่าการจะรู้ถึงความก้าวหน้าด้านพัฒนาการของเด็กในด้านต่างๆ และพฤติกรรมของเด็กเป็นอย่างไร ตลอดจนความสามารถที่แท้จริงคืออะไร ก็จะสามารถได้จากรายงานการประเมิน ซึ่งการประเมินผลนั้นจะมาจากสิ่งที่เด็กได้ลงมือกระทำและผลที่ได้มานั้นต้องใช้เทคนิควิธีหลายรูปแบบ ได้แก่ การสังเกต การใช้แฟ้มสะสมงาน การสัมภาษณ์ซึ่งเป็นเครื่องมือการวัดผลพัฒนาการด้านต่างๆ ได้อย่างครอบคลุมทั่วถึงและต่อเนื่อง สอดคล้องกับกรมวิชาการ (2540) กล่าวว่า การประเมินพัฒนาการของเด็กในระดับก่อนประถมศึกษา เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติตามตารางกิจกรรมประจำวัน และครอบคลุมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญาเพื่อนำผลมาใช้ในการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์พัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละคน ด้วยเหตุนี้ครูซึ่งเป็นผู้ที่จะทำหน้าที่ประเมินการพัฒนาเด็กจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจพัฒนาการเด็กวัย 3-6 ปีอย่างดี และต้องเข้าใจโครงสร้างของการประเมินอย่างละเอียดว่าจะประเมินเมื่อไรและอย่างไร ต้องมีความสามารถในการเลือกเครื่องมือและวิธีการที่จะใช้อย่างถูกต้อง จึงจะทำให้ผลของการประเมินนั้นเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ ซึ่งวิธีการประเมินพัฒนาเด็กอาจทำได้หลายวิธีแต่ที่ง่ายต่อการปฏิบัติและนิยมใช้กันมาก คือ การสังเกตต้องทำอย่างต่อเนื่องและใช้การบันทึกไว้เป็นหลักฐานอย่างสม่ำเสมอ

ส่วนเรื่องที่ผู้ปกครองบางส่วนยังมีความคิดเห็นที่ไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับการวัดประเมินผลของโรงเรียน เรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่ การที่โรงเรียนไม่มีการออกข้อสอบเพื่อวัดประเมินผลเด็กโดยแบ่งเป็นเกรด การที่โรงเรียนไม่มีการประเมินโดยการจัดเป็นการสอบโดยเฉพาะเพื่อวัดผล การที่โรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมในการประเมินให้เหมือนกับการทำกิจกรรมประจำวันของเด็ก โดยผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่า การเรียนควรจะมีการสอบเพื่อประเมินความสามารถ จึงจะมีแรงกระตุ้นให้เด็กมีความตั้งใจและความพยายามในการเรียนมากขึ้น แต่ยังมีผู้ปกครองอีกส่วนที่ไม่ต้องการให้มีการจัดสอบแต่ต้องการให้โรงเรียนมีการประเมินผลเด็กในสภาพจริง ตามศักยภาพของเด็กแต่ละคนมากกว่า

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเช่น เขตพื้นที่การศึกษา ควรจะประชาสัมพันธ์ให้โรงเรียน ผู้ที่สนใจทั้งครูและผู้ปกครองทราบถึงแนวความคิด และทฤษฎีของแนวทางการจัดการศึกษาออลดอร์ฟ เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจ และเป็นทางเลือกให้แก่ผู้สนใจในการจัดการศึกษาปฐมวัย เพื่อพัฒนาการศึกษามากยิ่งขึ้น และควรมีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถลงมือปฏิบัติ ในการจัดการศึกษาตามแนวทางการจัดการศึกษาออลดอร์ฟได้อย่างถูกต้อง

### ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

โรงเรียนควรประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ผู้ปกครองมีความเห็นด้วยในระดับน้อย เช่นในเรื่องการใช้สื่ออุปกรณ์จากธรรมชาติ การดำเนินการจัดกิจกรรม การจัดสภาพแวดล้อม และการวัดประเมินผล เพื่อให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจในการจัดการศึกษาออลดอร์ฟของเพิ่มมากขึ้น และลดความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียนต่อไป

การจัดการศึกษา โรงเรียนควรเน้นให้เด็กตั้งใจกับการทำ ความดี เช่น การสนทนา การเล่านิทาน

และการจัดกิจกรรมหรือเขียนแผนการสอน ควร สอดแทรกเรื่องจริยธรรมและคุณธรรมด้วยทุกครั้ง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการ เหมาะสมกับวัย จากสถานการณ์จริงและการฝึกการ ช่วยตนเองจากการปฏิบัติจริง โดยการพาไปศึกษา นอกสถานที่ การงานหัตถกรรม และการฝึกให้ช่วย ตนเอง เช่น การรับประทานอาหารเช้า การอาบน้ำ การ จัดเก็บที่นอน การเล่นเกมแล้วเก็บ

การจัดสภาพแวดล้อม โรงเรียนควรเน้นให้ มีความปลอดภัยและความสะอาด รวมถึงเพิ่มสื่อและ อุปกรณ์ให้เพียงพอต่อเด็กในห้อง

การวัดประเมินผล โรงเรียนควรจัดให้มีการ ประเมินตามสภาพจริง เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แฟ้มสะสมงาน จัดให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมและ เข้าสังเกตให้ห้องเรียนในการประเมินผลเด็ก และมีการนำผลประเมินนักเรียนมาใช้พัฒนานักเรียน เช่น ติดตามพัฒนาการของเด็กและประสานกับผู้ปกครอง อย่างสม่ำเสมอ โดยประชุมกลุ่มย่อยสลับปรับเปลี่ยน กันไป

#### ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษา ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษา ปฐมวัยของโรงเรียนมัธยาศรีคริสเตียน จังหวัดขอนแก่น ซึ่งจัดการศึกษาตามตามแนวการจัดการศึกษา วอลดอร์ฟ จึงควรจะขยายกลุ่มตัวอย่างที่จะวิจัย โดย ศึกษาโรงเรียนอนุบาลและผู้ปกครองที่จัดการศึกษา ตามอัธยาศัยที่จัดการศึกษาตามแนวการจัดการศึกษา วอลดอร์ฟ ซึ่งในจังหวัดขอนแก่น และควรมีการ ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผล ทางการศึกษาของเด็กนักเรียนที่จบการศึกษาจาก โรงเรียนอนุบาลทั่วไป เปรียบเทียบกับผลการศึกษา ของเด็กนักเรียนที่เรียนจบการศึกษาตามแนวการ จัดการศึกษาวอลดอร์ฟเมื่อเรียนในชั้นสูงขึ้น ซึ่งจะ เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาการศึกษา ต่อไป

#### เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2540. คู่มือ หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 .กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- กุลกานต์ เล็กสกุล. 2535. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการ เลือกโรงเรียนอนุบาลเอกชนของผู้ปกครอง ในกรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จอห์น บี. ทอมสัน, ทิม คาน, มิลเดรด มาเซเดอ และคณะ. เด็กตามธรรมชาติ. วิศิษฐ์ วังวิญญู แปล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา.
- วรวรรณ นร่ออน. 2547. การพัฒนาหลักสูตรสถาน ศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาตาม แนวคิดวอลดอร์ฟ. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตร และการสอน มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรสิทธิ์ สุธะดีอภิรักษ์. 2542. ความคิดเห็นของ ผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาในระดับ อนุบาลของโรงเรียนเอกชน ในเขต บางกอกน้อย กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ .
- วราภรณ์ แก้วแย้ม. 2540. ผลของการใช้คำถามทาง คณิตศาสตร์ประกอบบัตรภาพกับกิจกรรม การเล่นที่มีต่อความพร้อมทางคณิตศาสตร์ ของเด็กปฐมวัย.ปริญญาานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- วติน ปาลเดชพงศ์. 2539. ความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียนต่อโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรณีศึกษา: โรงเรียนอนุบาลก้องหล้า กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิชุลดา งามปลอด. 2540. ความคาดหวังของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ต่อศักดิ์ เพื่องปัญญา. 2547. การจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นงนุช พันธน์กุล. 2546. ความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุษบง ตันติวงศ์. 2543. นวัตกรรมทางการศึกษาปฐมวัยฉบับ กระบวนทัศน์ใหม่ของการศึกษาปฐมวัยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (เอกสารอัดสำเนา).
- ประเวศ วะสี. 2550. นโยบายและแนวทางการวิจัยของชาติระยะยาว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- พร พันธุ์โอสถ. 2543. การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย : ตามแนวคิดวอลดอร์ฟ. กรุงเทพฯ : สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- พิทักษ์ชาติ สุวรรณไตร. 2546. การจัดกิจกรรมนอกชั้นเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถด้านมิติสัมพันธ์สำหรับเด็กปฐมวัย. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฟินเซอร์, โทริน เอ็ม. 2541. บทบาทแห่งความหมาย : ก้าวอย่างแห่งการพัฒนาดนบนหนทางการพัฒนาเด็ก. จันทร์เพ็ญ พันธุ์โอสถ, แปล. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสานแสงอรุณ.
- ศิริพร วิริยะอัศเรเดชา. 2543. การยอมรับนวัตกรรมทางการศึกษาแนววอลดอร์ฟ : ศึกษากรณีผู้ปกครองที่มีบุตรศึกษาอยู่ในโรงเรียนปัญโญทัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อสื่อสารและการพัฒนา, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศรีนวล รัตนานันท์. 2540. ผลการจัดประสบการณ์เน้นหน่วยวิทยาศาสตร์นอกชั้นเรียนที่มีต่อการสังเกตของเด็กปฐมวัย. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศุภร วัฒนพฤษา. 2538. ความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนวัฒนพฤษาแผนกอนุบาลต่อการจัดการเรียนการสอนที่พึงประสงค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สดใส ชนะกุล. 2538. ผลการจัดกิจกรรมวาดภาพ  
นอกชั้นเรียนที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และ  
การรับรู้ดารอนุรักษสิ่งแวดล้อมของเด็ก  
ปฐมวัย. ปรินญาณินพนธ์การศึกษามหา  
บัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย  
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สป็อค, มาเจอร์รี. 2539. ศิลปะการสอนที่มีชีวิต.  
จันทร์เพ็ญ พันธุ์โอสธ, แปล. กรุงเทพฯ :  
พิมพ์ดี.
- สาวิตรี พังงา. 2545. ความคาดหวังของผู้ปกครอง  
ต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาล  
ปราโมชพัฒนา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษา  
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการ  
ศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สายชน หมวกเหล็ก. 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อการ  
ตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลาน  
เข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลเอกชน จังหวัด  
สระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร  
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา  
มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545.  
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ  
พ.ศ.2542 ฉบับปรับปรุง 2545.  
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุธรรม ธารพร. 2546. ความคาดหวังและความคิด  
เห็นของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาของ  
โรงเรียนมานิตานุเคราะห์ จังหวัดสุราษฎร์  
ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร  
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา  
มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.
- องอาจ นัยพัฒน์. 2549. วิถีวิทยาการวิจัยเชิง  
ปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรม  
ศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ :  
สามลดา.
- Williams, LR., and Fromberg, DP. 1992.  
Encyclopedia of Early Childhood  
Education. New York: Garland Publishing.